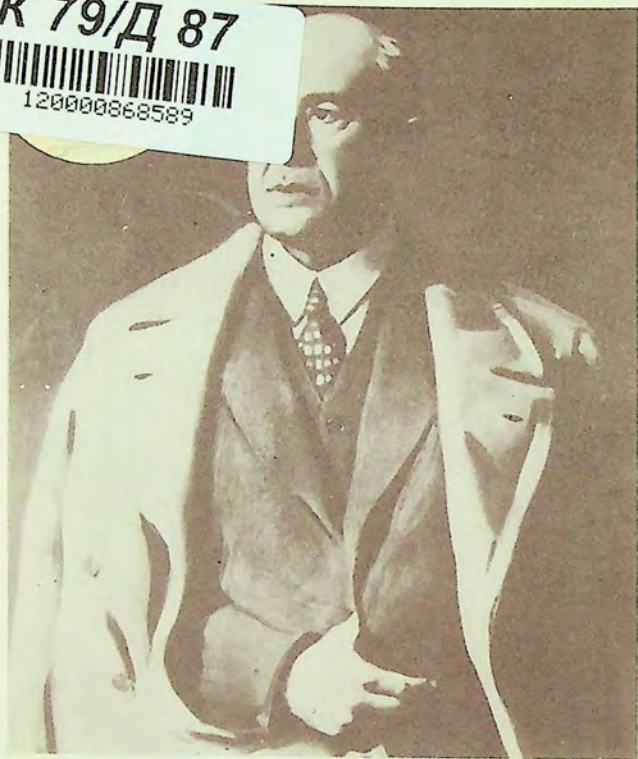

197
К 79/Д 87

120000868589

**110 ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА САВА ОГНЯНОВ**

**75 ГОДИНИ
ГРАДСКИ ТЕАТЪР · РУСЕ**

K $\frac{1987}{21}$
K 761

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868589

ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ НА Б К П — РУСЕ

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРА — СОФИЯ

СЪЮЗ НА АРТИСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ — СОФИЯ

Д РА М А Т И Ч Е Н Т Е А Т Ъ Р

„САВА ОГНЯНОВ“ — РУСЕ

110 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА САВА ОГНЯНОВ

75 ГОДИНИ РУСЕВСКИ ГРАДСКИ ТЕАТЪР

РУСЕ, 13 ФЕВРУАРИ 1987 ГОДИНА.

с преобразуващите идеи на социализма

Как живее театърът? След като се е родил в дълбока древност, умира ли е през вековете, как е дошъл до днес, какво го очаква утре? Ако погледнем към науката, ще видим, че тя се развива, отказвайки се от нещо в миналото си, отричайки довчерашни истини, с вяра в бъдещето, че ще достигне до нови и невероятни открития.

Съдбата на театъра е друга. В него нищо не умира. Всичко ценно само по себе си остава ценно и за бъдещето. Няма забравени епохи.

Как става тогава прераждането? Как се осъществява развитието? Нали не можем да сложим равенство между далечното минало и днешния ден? Между многото предпоставки за обновяване и развитие най-важни са хората, поколенията, идеите. В тях се отразява стремглавата линия на развитието.

Летоброенето на съвременния български театър започва от времето на националната революция — последните десетилетия на миналия век. Корените на театъра в Русе също са в това време. Преминал с патриотични прояви през априлската епопея, този театър преживява със същите патриотични вълнения Освобождението, набира сили (и преди всичко надежди!) през последните години на миналия век и започва своя възходящ път още в началото на настоящето столетие.

Най-изразителен е възходът на Русенския театър през четирите десетилетия на социалистическата епоха. Какъв възход! Благодарение на времето, на творците, на техните идеи, вдъхновени от комунистическия идеал! Ако говорим тъкмо за това време, промените и развитието на театъра следват динамиката на строящото се социалистическо общество. Всяко поколение дава своя принос — принципно нов, оставяйки на своите следовници, разбира се, много повече нерешени, отколкото решени проблеми. Такава е диалектиката на всяко сериозно изкуство, особено на социалистическото изкуство, което се наема с развитието на творческия процес.

Сега е особено отговорно време. Хората в театъра сме заставени да преминаваме напред, без да изоставяме или заобикаляме който и да е проблем. Репертоарът търси адреса на зрителя. А зрителят е многолик, противоречив, свое нравен. Както винаги, режисурата е призвана да води вкуса и на театъра, и на зрителя. . . Актьорът е принуден да се преобразява, да става нов и неочакван, защото вече някой преди него е показал същото, пък и по-добро. . . Такова — напрегнато — е ежедневието и на днешния Русенски театър. Не само следване на традициите, не толкова защита на постигнатото преди нас — това е много, но недостатъчно!

Какво постигна ДТ „Сава Огнянов“ през последните години? Преди това трябва да се каже какви цели си беше поставило ръководството, какви задачи бяха възложени на режисурата, на целия колектив. Преди всичко — репертоарно обновяване! Преди всичко — откривателска режисура! Преди всичко — социална ефективност! Преди всичко. . . Да, в театъра няма първостепенни и второстепенни задачи.

На русенска сцена се утвърждава творчеството на Йор-

дан Радичков („Януари“, „Лазарица“ и „Кошници“), Георги Данаилов („Есента на един следовател“ и „Солунските съзаклятници“), Станислав Стратиев („Сако от велур“ и „Земята се върти“), Маргарит Минков („Големият род“), Стефан Цанев („Животът — това са две жени“), Петър Анастасов („От сняг помилвана душа“). . . Предпочитам да подчертая националния елемент в репертоара, защото той поддържа ритъма на сърцето, защото той показва доколко здрав и жизнеспособен е театралният организъм. На основата на съвременния български репертоар в най-голяма степен се решава и въпросът за зрителския интерес, за социалната ефективност на театралното изкуство. Така например за един сезон повече от 60 хиляди русенци и жители на селищата в окръга посещават тъкмо постановките на български пиеси! Това е закономерен процес в днешния български театър. Изкуството на актьора става близко нужно на зрителя със своя социален анализ, със своята емоционална сила.

В актьорската група се увеличава и наедрява по значение най-младото поколение творци. Тази тенденция ръководството утвърждава последователно в своята кадрова политика. Тук рисковете са най-големи, но и най-печеливши, когато младият творец се окаже талантлив и етичен гражданин. През последните години тъкмо младото ядро в театъра извоюва собствен престиж и престиж на театъра. Важно условие в случая е и хармонично поддържаното съотношение със зрялото поколение творци. Творческият и гражданският пример на н. а. Елена Стефанова е уникален в българския театър и той има особена и непреходна стойност за творците от всички поколения.

Едни от най-забележителните обществени достойнства на колектива на театъра са връзките му с трудещите

се на град Русе и на селищата в окръга. Многообразни са проявите на творческия състав в изпълнение на програмата за естетическо възпитание — от крупните постановки на сцената на Драматичния театър до камерните театрални форми, с които творчеството прониква и в работническия клуб, и в цеха, и в малкото селско читалище. Общуването с трудещите се, с децата, с юношите и младежите от училища, институти и предприятия е изпълнено с дълбоки въздействия и с творческо удовлетворение за творците на театъра.

Дейността на ДТ „Сава Огнянов“ е свързана и с театри от Съветския съюз и социалистическите страни — СССР, Рига, с Руския драматичен театър, в Полша с Драматичния театър в гр. Торун, в Румъния с Драматичния театър в Галац, с чиито колективи вече повече от десетилетие се сътрудничи, осъществяват се режисьорски и сценографски гастроли и размяна на постановки. Международните връзки на нашия театър през настоящата година се разширяват с партньори от Краков — Полша и Дебрецен — Унгария.

Сегашното творческо състояние на ДТ „Сава Огнянов“ се оценява по достоинство на последните национални форуми, като VII Национален преглед на българската драма и театър, Прегледът на класическата пиеса във Видин, Декадата на съветската драматургия в чест на XXVII конгрес на КПСС и др. Развива се благоприятно процесът на свързване на театъра с българската театрална критика.

Очевидно е, че на 75-годишнината на Русенския градски театър, нашият театър е отново стар и млад, пренесъл през годините най-драгоценното от славното си минало, извисил се на върха на новите си постижения и успехи с преобразуващите идеи на социализма — в чест на своя патрон, големия български актьор Сава Огнянов.

АТАНАС БОЯДЖИЕВ,
главен художествен ръководител и
директор

САВА ОГНЯНОВ ГОСТУВА В ЧЕХИЯ

— 110 години от рождението му —

Един, а може би и за първи път, български артист гастролира в Централна Европа! Това е голямо събитие и гордост за българския театър, а може би и за българския народ — негов представител да привлече вниманието на високата чешка театрална публика. И това обстоятелство не е случайно. През 1910 г. Сава Огнянов е вече изявен талант на хоризонта на българската сцена и дирекцията на Кралския народен чешки театър в Прага не греша с подбора си, като кани Огнянова да гостува.

Огнянов играе ролята на Карел IV в комедията на Ярослав Врхлицки — „Една нощ в Карлщейн“, както и ролята на д-р Ранк от драмата „Нора“ на Ибсен.

След гостуването си в Прага, Огнянов е поканен в Народния театър в гр. Пилзен, където на 22 декември същата година изнася с не по-малък успех ролята на Карел IV. По повод на това му участие сп. „Чешки свят в картини“ помещава снимката на Огнянов.

Вестник „Пилзенски листи“, бр. 288 от 1910 г. отбелязва: „Гостуването на г-н Огнянов, режисьор от Софийския народен театър на сцената на Народния театър в Прага се увенча с отличен успех“. Списание „Пражки новини“ първо писа за това, че симпатичният славянски артист бил приет от публиката със задоволство: „След второто действие на пиесата, когато Огнянов успя широко да разгърне цялото си актьорско майсторство в най-разнообразни и завладяващи нюанси, беше многократно гръмко аплодиран и няколко пъти извикван на сцената с овации. Г-н Огнянов, продължава рецензентът по-нататък, е артист с приятен мъжки глас — обаятелен, с фигура на благородник, жив, осмислен и с мярка разчленен говор. Неговата интерпретация е не-

принудена. Още с първата си поява на сцената, покоряващата сила на артиста спечели зрителите. Неговия Карел IV беше първият истински Крал с всяко свое движение.“

SAVA OGNYANOV,
PRVNÍ HEŘEC SOFIIJSKÝ,
VYSTOUPÍ 22. PROSINCE V PLZNI

Тази снимка е взета от сп. „Чешки свят в картини“, след гостуването на Сава Огнянов в Народния театър в гр. Пилзен на 22. XII. 1910 година.

В друго списание четем следния текст: „Господин Сава Огнянов след успешното си участие в Народния театър в Прага в ролята на Карел IV в пиесата „Една нощ в Карлщейн“ от Врхлицки подарил на „Фонда на чешките артисти“ 50 крони. За този му рядък жест Централното ръковод-

ство за единство на артистите при „Тиловия дом“, към който милият български колега прояви внимание с това дарение, изказва най-сърдечна благодарност“.

Divadlo král. města Plzně.

Ve čtvrtek 21. prosince 1990

Mr. James H. McGowan
The Ohio Statehouse

Ve prospěch akademického
krajín. spolku „RADBUZA“.

Jediná pohostinská hra p. Šavy Bqñanova, režiséra Mār. div. v Sofii.

Noc na Karlštejně

中国书画函授大学肇庆分校建校二十周年纪念册

Q Q Q Q Q:

References

For example, we have the following:

Stoetens polikliniek op pui 3. hooft. Zieptek op pui 3. hooft. Koning op 13 hooft

Operní ceny míst:

Зна́те ли́те? Се́йчасъ.

[illegible]

Вестник „Пилзенски листи“ (брой 287, 1910) отбелязвайки ежегодната традиция за организиране на театрални представления с благотворителна цел в полза на малоимотните, съобщава на читателите си следното:

„Тази година дружеството е поканило симпатичния и рядък гост, артист от славянския театър от България, което за нас е нещо необикновено, но нещо, което по-често би трябвало да става. Това е г-н Сава Огнянов — първият артист, надеждата и опората на Българския народен театър, в сърцето на страната — София.

Огнянов се е родил в Кюстенджа, Румъния, от български родители, където и досега родителите му живеят. Интересно е, че майката на скъпия гост, нейната сестра и брат им са били едни от първите български младежи, които в своите стремежи към наука и прогрес се установяват в Прага. Майката на г-н Огнянов е посещавала твърде често семейството на Ригър, Палацки, Пуркине и др. Трима техни чичовци също се учили в Пардубица, Хрудим и Храдец Кралове.

Г-н Сава Огнянов добил своето образование в България, абсолютира в Русенската гимназия. Следвал в гр. Мюнхен архитектура. Тук театърът го привлича и пробужда проявилото се още от детските му години чувство към сцената. Като студент в Техниката, той посещава и Мюнхенската драматична школа на проф. Кьониг. След тригодишния курс на тази школа Огнянов заминава за Берлин в Драматичната школа на Райхер, където окончателно решава да тръгне по пътя на театъра. И така след петгодишно изучаване на театралното изкуство г-н Огнянов се завръща в България и постъпва в Народния театър (1910 г.), където е и до сега.

Артистичната си кариера започнал като „любовник“. Първата негово роля била Мортимър в „Мария Стюарт“ на Шилер. Г-н Огнянов заема челно място в състава на театъра. Театралната му дейност получава широк творчески размах, особено след като е бил назначен за режисьор в театъра Йозеф Шаха, който успява да усъвършенствува и

художествено да издигне новата централна сцена на българския театър. Шаха намерил в лицето на Огнянов сериозна опора за своите художествени инвенции и в скоро време се укрепили творческите възможности на Огнянов в новия театър в София. Тук Огнянов създава последователно образите: консула Берник („Основите на обществото“), д-р Ранк („Нора“), Щокман „Народен враг“), Барона („На дъното“), Петручио („Укротяване на опърничавата“), Карел IV („Една нощ в Карлщейн“) и мн. др.

Следствие на близкото сътрудничество между младия български творец и чешкия режисьор се създават приятелски отношения, които стигат до създаване на семейство между Сава Огнянов и единствената дъщеря на Шаха, г-ца Жозефина, прелестна млада девойка, необикновено интелигентна с обща всестранна култура.

Тази година (1940) през пролетта, продължава вестникът, наскоро след сватбата, Сава Огнянов бил изпратен от министъра на просвещението, на държавни разноски, на специализация из Европа, за да се запознае с модерните постижения на театрите и да се усъвършенствува в областта на режисурата. (В Народния театър в София Сава Огнянов е и режисьор още от откриването на новата сграда). Няма съмнение, че българското правителство може да възнамерява да постави начело на своя театър като директор Сава Огнянов. По време на своята творческа обиколка из европейските театри г. Сава Огнянов е бил придружаван от съпругата си. В плана на пътуването му са предвидени за посещение: Австрия, Германия, Франция, с престой във Виена, Пеща и Прага. След това и Мюнхен, Дрезден, Берлин — и най-вече в Париж. По време на пътуването си Огнянов намерил време да се отбие в Прага за да прекара там своя „празник“ в семейството на тъста си.“

След години, по мнение на Камен Зидаров, „Сава Огнянов създава много богата и разнообразна галерия от сценични образи, които му отреждат едно от най-достоините места в пантеона на българския национален театър“. „Той влизаше в театъра като в академия, като в лаборатория — пише в спомените си за него големият народен артист Владимир Трендафилов. — Много от неговите постижения са върхове на нашето сценично изкуство“. А драматургът на Народния театър „Иван Вазов“ Николай Лилиев добавя: „Той до съвършенство знаеше българския език с всичките негови диалекти и наречия — обладаваше рядка способност да се приспособява към тях в своите роли. От строгия, изискан по форма език на класическите драми той без особени усилия преминаваше в своето сценично слово към речта и езика на човека от народа. Най-силно и пълноценно, с безспорно блестящ талант Сава Огнянов се проявяваше в ролите от класическия репертоар. В тях той нямаше съперник“.

Петко СИРАКОВ
заслужил артист

ДРАМАТИЧЕН ТЕАТЪР

„Сава Огнянов“

РУСЕ

(исторически очерк)

Русенският театър е дълголетен и винаги почитан институт — първенец и стожер на културния живот не само в своя град, но и в един обширен район на Родината ни. Неговото съдържателно минало оглежда като в капка роса всички съществени моменти от богатата история на българския национален театър. Неговото динамично настояще е пример за широтата и значимостта на художествените търсения, отразяващи и осмислящи съзидателните процеси на съвременната ни социалистическа действителност.

Рядкото своеобразие на Русенския театър се състои преди всичко в това, че неговото създаване е предизвикано от потребностите на революционната борба преди Освобождението, а цялата му по-нататъшна биография е продължение на тези потребности, следване на създадената революционна традиция и дух. В наши дни пък тази непрекъсната революционна диря води творците и тяхната публика към непоклатима вяра в комунистическия идеал. Казаното дотук не е произволен извод, то се потвърждава от наличието на постоянна приемственост колкото по отношение на духовните насоки, толкова и в непрекъснатата последователност на организацията — състави, репертоар, продукция.

По тази причина за дата на основаването на Русенския театър приемаме 27 декември 1870 г., когато се е състояло в Русе първото театрално представление,

озаглавено „Повестта на Ружица“. То било дадено в салона на хотел „Ислях-хане“ от токущо основаното в града Черковно-певческо дружество. Първи инициатор, ръководител и актьор е младият учител Тодор Хаджистанчев, завърнал се от учение в гр. Сремски Карлован (Австрийска Сърбия) с много впечатления и познания за театъра. Това дружество се появява редом до вече създаденото читалище „Зора“ (осн. 1866 година) и иззема от него инициативата за първите театрални изяви. Цели две години Певческото дружество е огнище на активна театрална дейност. Освен „Повестта на Ружица“ по романа на Кристоф Шмид, драматизиран от Хаджистанчев, се играят още „Многострадална Геновева“, „Лодоиска“ — „поляшка приказка“, „Малакова“ на Петко Славейков, „Изгубена Станка“ на Илия Блъсков, за първи път от сам Дунав се играят „Криворазбраната цивилизация“ на Добри Войников и „Сцена из домашния живот на нашите чорбаджии“ на Любен Каравелов. Сред участниците в тези прояви не видим такива бунтовно настроени младежи като Тома Кърджиев, Никола Обретенов, Ради Иванов, Георги Икономов, или пък будни просветители като самия Тодор Хаджистанчев, музиканта Никола Сакелариев, Михаил Хаджикостов, малкия Яни Франга и др. Заедно с тях ще видим и млади жени — Мариола Хаджистанчева (първата жена, стъпила на сцената в поро-

бена България), Величка Иванова — Шипкалиева, Петрава Обретенова. Повечето от тези хора са млади революционери и техни сподвижници, които участвуват и в представлението на „театро-то“, и в хоровите изяви на Певческото дружество, и в дейността на първия русенски оркестър, а зад всичко това прикриват дейността на Русенския революционен комитет, пренасят поща, преся и оръжие, съобщения и разпоредби на БРЦК в Букурещ към вътрешността на страната. Във всичко това на сцената и в живота им сътрудничат смелата сподвижница на Ботев, Левски и Каравелов, талантливата актриса от емигрантския театър на Войничков Тодорка Бакърджиева, наричана Дългата коса.

През 1872 г. Певческото дружество се влива в читалище „Зора“, тъй като в техните дейности фактически са взимали участие един и същи членове. Тогава започва нов, активизиран етап на развитие на театралното дело в града и се играят още пиеси: „Райна княгиня“ на Добри Войничков, „Нелянка и Светослав“ на Константин Величков, „Драндавела“ на Тодор Хаджистанчев, „По неволя доктор“ на Молнер, „Меропа“ на Волтер, „Разбойници“ на Шилер и др. Турската цензура създава много препятствия на „русенското театро“, въпреки това към него се присъединяват нови сили. Но събитията около Априлското въстание и усиленият терор от страна на властта прекратяват всякакви театрални проявления. За палените, талантливи младежи сега насочват енергията си по посока на напредната свобода — един забягат в емиграция, други попадат в зандани, трети са заточени, а някои загиват в открити четнически битки.

Представленията от предосвобождението период носят всички белези на възрожденския ни театър — импровизирана постановка, патетична игра, импулсив-

ност, обаче постигат много силно емоционално и възпитателно въздействие. Всяко представление е крупно събитие в обществения живот и изиграва съществена роля за националното самосъзнание и сплотяване на българите като главен етнически елемент в твърде пестрото интернационално население на града. А заложените революционни и патристични традиции в тогавашната театрална практика, благодарение последвалата приемственост на състави и формации, чертаят възходящото развитие на Русенския театър чак до наши дни.

След Освобождението 1878 г. оцелелите участници отново се събират около инициатора Тодор Хаджистанчев, който организира с тях „Първо българско театрално дружество в Русчук“, официално учредено на 8 октомври 1879 г. Това дружество е резултат на възникналата потребност от нов, по-висок вид организация, отглас на утвърдилата се по това време в Европа дружествена форма. До края на века Русенският театър не може да получи автономно юридическо положение, за такова нещо е още рано, но затова пък материалните и духовни условия на укрепващата буржоазно-капиталистическа действителност го принуждават често да мени вида и наименованията си. Така „Първото българско театрално дружество в Русчук“ само няколко месеца след основаването си, през януари 1880 г. е названо Благотелно дружество „Искра“, като имаме предвид, че думата „благотелно“ не променя същността му, но затова пък звучи по-авторитетно, по-респектиращо. На 14 юни 1881 г. то бива принудено да се преименува в „Съединение“, а след десетгодишна активна дейност, на 1 септември 1891 г. прелива в Българско театрално-музикално дружество „Лира“. През пролетта на 1893 г. освенните театрални сили се оцен

ват под название дружество „Светлина“, а през август същата година се преименуват в Русенско благотворително дружество „Зора“. През есента на 1898 г. съставът се формира като Русенски театрален кружок „Виктор Хюго“, но бързо се разпада поради материални неблагополучия. Русенският театър продължава да съществува в дейността на неотцепените участници от театралния отдел на дружество „Лира“, към които междувременно са се присъединили и артисти от Благотворителното дружество „Добриня-Иосиф I“.

Деветнадесети век завършва с едно крупно, възлово за театралния живот събитие — построена е специална сграда, тъй нареченото „Доходно здание“, която е предназначена да приюти усиленията на всички театрални сили в града и предполага тяхното обединяване в една постоенна театрална уредба. Фактическото обединяване се извършва през 1907 г., когато русенски театрални дейци обявяват осъществяването на Градски театър.

През посочения период — по следната четвърт на XIX век Русенският театър изминава сложен път на съзряващо развитие, на организационно укрепване и професионален подем. В това отишение незаменима ценност има приносът на неговия двукратен основател и главен радетел Тодор Хаджистанчев, чието пряко ръководство или близко съучастие се чувствава чак до 1892 г., когато преследванията на Стамболовата диктатура го принуждават да избяга от арестуване и да емигрира в Русия. Учител, издател на в-к „Славянин“ и множество книги, просветител-демократ и ревностен русофил, активен журналист и общественик, депутат в Учредителното народно събрание, Хаджистанчев не само създава Русенския театър на два пъти — преди и след Освобождението, но и съществено допринася за негово

то развитие и укрепване като организатор, постановчик, драматург и често пъти главен изпълнител на роли в представленията. Неговото значение като автор на пиеси-памфлети е актуално политическо и нравствено-поучително съдържание („Анатема“, „Биконсфилд“, „Драндавела“, „Шаран“, „Гаази Осман паша“, „Нова мода“, „Подписването на св. Стефанският договор“, „Милан — сръбският крал“ и др.) не е тъй голямо, докато най-високо трябва да оценим ролята му като създател на ярки и не виждани дотогава по художествения си размах спектакли — „Христо Ботев“ и „Стефан Караджа“ по собствени пиеси, или „Хаджи Димитър Ясенов“ на Каравелов, „Райна княгиня“ и „Стоян войвода“ на Войников.

Пристрастието на Хаджистанчев към нашата историческа и революционно-освободителна тема е подчертано, то дава тон на идейно-художествените постижения на Русенския театър от цели този период, напоява на публиката героичния пример и идеалите на освободителните борби във време, когато буржоазията пренебрегва националните интереси. Постановките по това време са подготвени в голям мащаб, много сериозно, със специални декори и костюми, с много участници и успяват да постигнат в новопостроения постоянен Русенски цирк пред публика от 2000 души внушение за автентичност на битката при Карансева („Стефан Караджа“) или пък превземането на кораба „Раденки“ („Христо Ботев“). Актьорската игра търси ярката внушителност на жеста и мимиката, впечатляващи интонации и се стреми да въздейства на зрителите с подчертаване на всички средства. Заедно с това налице е диференциране на театралните специалности — всяка постановка е дело на определен режисьор (в Русе това понятие се среща още в края на 80-те годи

ни), който освен актьорите при-
влича за участие и нарочен ху-
дожник, шивачи, гримьор-перу-
кер, разпоредители за публика-
та и т. н. Нещо повече, Тодор
Хаджистанчев твърде отрано за-
почва да изплаща парични въз-
награждения на актьорите за
участието им, а всичко това, до-
бавено към грандиозния размах
на постановъчната продукция оз-
начава, че още с първите пред-
ставления след Освобождението
и най-вече около 1881 г. започва
процесът на професионализация
на театралното дело в Русе, а
следователно и в страната.

Предвид участията си в Народ-
ното събрание, преследван зара-
ди русофилските си убеждения
и осъждан, но спасяван от депу-
татския си имунитет, Хаджистан-
чев постепенно се оттегля от ак-
тивна театрална дейност и я пре-
дава на Антон Попов, който
след няколкогодишна силна ръко-
водна работа в извънне на дру-
жество „Съединение“ заминава
за Пловдив, поканен да участ-
вува в основаването на тамош-
ното театрално дело. Тогава ка-
то ръководители на театралната
дейност се редуваха Филип Пин-
тев, Роман Игнатов, Трифон Ц.
Трифонов, Парашкев Кожухаров,
Петър К. Стойчев и др., но по-
значителни следи в края на пе-
риода оставя Александър Робер-
тович. Откъслечни свидетелства
доказват активното участие на
учителите Коста Петров, Петко
Грозев, Марин Късоголед, осо-
бено на Антон Наследников (в
ролите на Христо Ботев и Сте-
фан Караджа), Константин До-
ганов, писателя Иван Кирилов,
Тодор Хлебаров и редица дру-
ги. Ярки са проявленията на
Димитър Петров — Сантурджия-
та, наричан още Митката, изве-
стен актьор, музикант, панто-
мимист и автор на кратки, духо-
вити комедии, както и на него-
вия племенник писателя Добри
Хараламбов — Немиров. От же-
ните най-продължително време
(около три десетилетия) се изя-

вява Величка Иванова — Шипка
лиева, Димка Р. Блъскова — се
налага като Амалия от „Разбой-
ници“ и Невянка от „Невянка и
Светослав“, а Тодорница Емчева
като Райна княгиня, Елена Ю.
Цонкова като Неда в същата
пиеза на Добри Войников. На
сцената стъпва дори всеизвест-
ната баба Тонка Обретенкова, на
ред с Магдалина Асенова, Бис-
тра Попова, Надежда Райкова,
Надежда Добрева, Стоянка Драг-
нева и др.

В първите години на XX век
Русенският театър бързо се на-
лага като основно културно сре-
дище в града, влиянието му се
чувствува в цялостния духовен
климат на населението. В това
отношение съществен е приносът
на първия артистичен ръко-
водител на Градския театър
(1907 г.) Александър Роберто-
вич — русенец, играл в „Съвре-
мен театър“ на Матей Иконо-
мов. Той внася в трупата дух
на нови познания за театъра ка-
то изкуство и го съчетава умело
с дейността на управляващия
Театрален комитет, в лицето на
авторитетните русенски гражда-
нин Трифон Ц. Трифонов, д-р Сто-
ил Станев и Михаил Кънчев. Се-
га вече и общината за първи
път ще прояви своето отноше-
ние към театъра, като отпуска
субсидия от 1000 лв. (1908 г.).
Първата официално назначена
директорка — забележителната
актриса Роза Попова (1910 —
1911 г.) отбелязва върхови арти-
стични постижения като Марга-
рита Готие, Магда от „Родина“
на Зудерман, Вела и Малама от
„Вампир“ на Страшимиров и др.
Но чувствителна стабилизация и
възход на Русенския театър ка-
то професионален институт на-
стъпва под ръководството на ди-
ректор-режисьора Владимир Те-
нев, който допринася извънред-
но много за извисяване на худо-
жествените и професионалните
критерии в театъра, за естетиче-
ското и етическото възпитание
на публиката. Неговата дейност

като ръководител, директор-режисьор и актьор (1914—1922 г.) се характеризира със солидно административно-организационно уреждане, с високо издържан художествен и проблематичен репертоар и пълноценно изграждане на трупата. По-големи завоевания през това време са спектакли като „Братя Карамазови“ по Достоевски, „Доходно място“ от Островски, „Севиляският бръснар“ от Бомарше, „Корсарство и любов“ от Шилер, „Огньовете на св. Ивановата нощ“ от Зудерман, „Гибелта на „Надежда“ от Хайерманс, „Иванко“ от Друмев и много други, в които личи внимание към реалистичното пресъздаване на действителността, към социалните въпроси на времето и пълноценната художествена защита на драматургията. Най-изявени изпълнители в тези постановки са Владимир и Невяна Теневи, Любомир Золотович, Матео Македонски, Касиян Димитров, Болгар Багрянов, Иван Куманов, Ана и Лилия Георгиеви, Стефана и Никола Гандеви, Михаил Танев, Христо Коджабашев и други. Владимир Тевев е режисьор на всички постановки, като изгражда спектаклите си в дълбоко реалистичен психологически план и проявява крайна изискателност към общия образ и всеки детайл на представлението. Сценографията се осъществява с нови комплекти, поръчани в София при известния вече сценограф Александър Милеков. Изобщо периодът на Тевев отбелязва категоричен връх в развитието на Русенския театър и оставя дълбока следа в съзнанието на зрителите.

Особено големи стават завоеванията в творчески и обществен план между декември 1919 г. и юли 1921 г., когато общинските избори в Русе са спечелени от Дунавската комуна. Под влиянието на такива високо просветени ръководители-комунисти, като Роси́слав Бля́сков, Александър

Атанасов, Найдeн Киров и Георги Токушев, общината обявява Русенския театър за общински и му отпуска бюджет от 1 000 000 лева. Тези средства, прибавени към значителните помощи на състоятелни граждани-почитатели, дават възможност на Владимир Тевев да ръководи богата и активна театрална дейност, да създава крупни художествени ценности от национален формат. Осъществен е голям ремонт на театралния салон, от Виена са закупени декори, костюми и реквизит за повече от 200 000 лева. Под закрилата на Комуната театърът постига истински разцвет. Но буржоазията минава в настъпление, Комуната е ликвидана, неудобен става и всепризнатият театрал Владимир Тевев с неговите подчертано прогресивни граждански позиции.

Буржоазните общинари предават театъра в ръцете на руския режисьор емигрант Борис Н. Еспе (1922—1925 г.), който внася значителни промени в театралната практика и с това настроява против себе си множеството почитатели на Тевев. В действителност Еспе изиграва твърде положителна роля за развитието на Русенския театър, защото го обогатява с по-модерни схващания за сценичното изкуство, макар и механично пренесени от опита на руския предреволюционен театър. Той увеличава интереса към визуалната страна и въобще формата на спектакъла, акцентира повече сценичното зрелище, отколкото психологическия живот на образа, засилва външната ефективност, в която проявява изключително въображение и познания. Но все пак, не без влиянието на Кръстьо Сарафов — големият наш майстор-реалист, който е режисьор и актьор в трупата по това време, на преден план все пак остава влиянието на руския сценичен реализъм, на Московския художествен театър. Репертоарът съсем бегло застъпва българската

драматургия, затова пък широко представя руската класическа и предреволюционна драма, голямата западна класика, модерните западноевропейски автори, та дори и булевардни и касови пиеси. Така редом със Софокъл, Шекспир, Шилер, Бомарше, Островски, Толстой, Чехов, Горки или пък Ибсен, Стриндберг, Хамсун, Молнар, Фюрстер се играят и произведения на Аршбашев, Сумбатов, Андреев, Горлин, Евреинов, Ге, за да се стигне до Бисон, Декрусел, Хенекен, Сабуров и др. При Борис Есеп трупата е обогатена с ярки актьорски величини: Мара Тотева, Георги Донеv, Теодорина Стойчева, Коста Стоянов, Богомил Андреев, Коста Трандафилов, Петър Димитров, Господин Топалов, Георги Попов, Димитър Керанов, Минка Манчева, Цвета Иванова и др. Включени са и руски артисти, като горещо обикнатия от публиката Аршавир Шахатуни, Олга Карелина, Михаил Горецки и др. Художник е Владимир Лисенко. Продукцията на Русенския театър при Борис Есеп предизвиква бурен отзвук у публиката и критиката, често се стига до полярни мнения, но всички пък са единодушни, че театърът в Русе е първи в страната по висота на отделните художествени успехи.

След Есеп, заедно с частичната стабилизация на капитализма у нас, Русенският театър изпитва и ударите на социалната и икономическа криза в света, тръгва към упадък. Последният се изразява в честата смяна на директор-режисьорите, в обилното от чужда спекулативна драматургия, в принижаването на възкителността, а често и на художественото майсторство. Театърът последователно се оглавява от Петър К. Стойчев (1925—1926), Стефан Киров (1926—1928), Стоян Бъчваров (1928—1929), Георги А. Стаматов (1929—1930), Никола Икономов (1930—1931), — Матео Македон-

ски (1931—1934), Борис Денизов (1934—1935), отново П. К. Стойчев (1935—1936), Николай Фол (1936—1937). В дейността на повечето от тях се чувства невъзможността да се справят с материалните проблеми и неблагодарните за творчество обществени условия. Стига се до там, че буржоазната община открива война с театъра си и дори го лишава от финансова поддръжка. Единствен Матео Македонски се решава и успява да докаже на властниците, че с героични усилия, с много труд, търпение и находчивост, с любов към националната драматургия, артистите могат да работят независимо от общината, на самоиздръжка и да спечелят от ново вниманието, подкрепата на зрителите си. Впрочем този период от десетина години е време на големите актьорски проявления. На русенска сцена работят по-дълго или по-кратко един от най-добрите провинциални артисти: Мара Тотева, Мария Хлебарова, Емilia Попова, Елена Йорданова, Георги Донеv, Щилиян Попов, Анаета Николова, Веса Куманова, Иван Дюлелов, Любомир Бобчевски, Ина Русева, Стефан Кортенски, Пенка Икономова, Аспарух Темелков, Георги Георгиев, Венета Славчева, Зора Македонска, Идеал Петров, Стефан Караламбов, Милка Габровска, Христо Динев, Любен Попов, Боян Петров, Веса Пуховска, Надя Станиславска и други, гастролират Сава Огнянов, Зорка Йорданова, Елена Снежина, Невена Буюклиева, Райна Петрова и други. Оригинални сценографски решения предлага художникът Пенчо Георгиев. Постановки правят още Владо Николов, Георги Грозов, Владимир Илински, Божан Дановски и др. Следи оставят балерината Мария Димова, композиторът Светослав Обретенков, художникът Борис Иванов и др.

Русенският театър чувствително се възвзема в идейно-художес-

ствено и организационно отношение в края на 30-те години, когато бива поверен на директор-режисьора Тачо Танев (1937—1943). Това е последният върхов период на театъра по време на буржоазно-капиталистическата действителност, белязан с отстояване на прогресивна творческа линия, с подчертано внимание към съвременната българска драма, с грижа за създаването на нови автори и творби (Владимир Полянов, Йордан Ветвинов, Стефан Савов, Александър Гиргинов, Орлин Василев с „Островът на прокажените“). Освен широката репертоарна осведоменост и активната продукция за деца и юноши, театърът противодейства на настъпващата реакция, като поставя редица съветски песни в навечерието на немското нахлуване в Съветския съюз — „Платон Кречет“ на Корнейчук, „Светлините на маяка“ на Леонид Карасьов, „Геронте на въздуха“ на Александър Давурин, които се превръщат в открити манифестации на прогресивните сили, а сцена и зала се обединяват в едно цяло, пеейки марша на Будьони. Нещо повече, на русенска сцена за първи път у нас е пресъздаден и образът на Ленини, добавен към френската пиеса „Тавариш“ в постановка и изпълнение на артиста Енчо Титаров. • Върхно постижения са спектаклите на „Големанов“ от Ст. Л. Костов, „Албена“ от Йордан Йовков, „Майстори“ от Рачо Стоянов, „Сафо“ от Грилпарцер, „Парижката света богородица“ по Юго и други. По-изявени артисти по това време са Елена Цветкова-Стефанова, Сия Москова, Цветана Николова, Радка Сарафова, Вера Делчева, Никола Попов, Стефан Гадуларов, Любен Желязков, Ангелина Георгиева, Петя Колчева, Любен Герасимов, Димитър Кюстаров, Димитър Стратев, Преслав Петров, Иван Йосифов, Петър Белогушев, гастролират Кръстьо

Сарафов, Иван Димов, Петя Герганова, Владимир Трандафилов, Марта Попова и други. Сценографията е поверена на все по-налагащия се Георги Каракашев, на Иполит Мануилов, Кирил Станчев. Драматург е Георги Кръзлов.

Сезонът 1943—1944 г., премиал под ръководството на режисьора Александър Иконограф, можем да определим само като неуспешен, тъй като в него намират място както патриотарски настроения, така и опити за фашистко насилие над историята, а редом с това виждаме и чисто касови заглавия. Това е най-ниската точка на гражданско и творческо самочувствие, до което е довеждан Русенският театър по време на фашистката диктатура у нас и въобще на капиталистическата действителност.

Революцията на Девети септември 1944 г. открива нови пътища за творческо претворяване на революционните традиции и социалната проблематика, на привързаността към реализма и театъра на психологическата правда. До 1956 г. — времето на разведвяващите априлски ветрове, Русенският театър се оглавява от директори като Петър Кючуков (1944—1947), Стефан Кортенски (1947—1949), Стефан Пенчев (1949—1951), Илия Киселов (1951—1957). Режисурата е застъпена от Петко Сираков, Николай Фол, Владимир Полянов, Правда Атанасова, Светослав Атанасов и други, гостуват Николай О. Масалиинов, Хрисан Цанков, Йордан Черкезов, Георги А. Стаматов, ярко е присъствието на по-младите режисьори Леон Даниел, Вили Цанков, на Ана Иванова като драматург-театровед. Сценографията е предоставена на Георги Каракашев, Асен Митев, Жак Авдала. А в трупата виждаме артисти като Емилия и Щилиян Попови, Георги Георгиев, Цветана Николова, Надя

Гавазова, Димитър Коцев, Пенчо Петров, Стефан Великов, Лиляна Кълвачева—Иосифова, Пенка Кулева, Александър Бечев, Тодор Обрешков, Вилма Георгиева, Симеон Ганев, Коста Трандафилов, Виолета Чехларова, Ели савета Морфова, Иван Куманов, Спас Джонев, Катя Зехирева, Иван Кондов, Емил Греков, Димитър Хаджиянев, Кина Македонска и други. Репертоарът е ориентиран изцяло към новата българска, съветска и друга прогресивна драматургия, към световната класика. Игрят се най-новите пиеси на Крум Кюлявков, Орлин Василев, Камен Зидаров, Тодор Генев, Михаил Величков, Константин Симонов, Арбузов, Шваркин, Леонов, Лавренков, Корнейчук, а също Аурел Баранга, Артър Милър, Фридрих Волф. Особено място в продукцията заемат постановките на завършилия в Ленинград млад режисьор Леон Даниел „Еснафи“ и „Сомов и другите“ на Максим Горки, „Неспокойни нощи“ на Борис Илчев, „Изгубено то писмо“ на Караджале, „Смехът на Чехов“ (Мечка, Предложение и Юбилей), защото в тях проличават оригинални и новаторски художествени насоки, които дават значителен тласък на развитието на Русенския театър, допринасят за неговия престиж пред театралната ни обществена среда.

През 1953 г. по случай 20-годишнината от смъртта на бележития артист Сава Огнянов, от расъл и направил първите си творчески стъпки в Русе, театърът бива удостоен с неговото име.

След април 1956 г. Русенския театър минава през обновителни, твърде многопосочни търсения, които довеждат до категорични успехи с национално значение — „Всяка есенна вечер“ на Иван Пейчев с режисьор Любомир Шарланджиев, „Иркутска история“ на Алексей Арбузов с

режисьор Станчо Станчев, „Смъртта на търговския пътник“ на Артър Милър с режисьор Теодоси Попов в незабравимото изпълнение на Георги Георгиев в ролята на Уили Ломаи. Но в отделни случаи търсенията довеждат и до откровени неуспехи — „Шумът на тишината“ от Павел Спасов или „Горчиво кафе“ от Димитър Василев, които все пак доказват готовността на театъра да рискува, да дири, да опитва. През това време директори на театъра са Александър Бечев (1957—1964), Борис Тафков (1964—1965), Жарко Павлович (1965—1967), Тодор Ненов (1967—1970), режисьори са още Светозар Донев, Никола Кънев, Димитър Пунев и други. Като художник-сценографи се утвърждават Цанко Войнов, Екатерина Енева, Петко Добринович, гостува световно-известният Йозеф Свобода (ЧССР). В актьорския състав се открояват Лора Кремен, Михаил Михайлов, Васил Попилиев, Петър Пенков, Елисавета Морфова, Николай Бинев, Янко Чернев, Ангел Геров, Виктор Данченко, Жени Филипова, Цако Дачев и други, гостуват Крюгер Николов, Георги Попов, Мила Павлова, Апостол Карамитев и други.

Най-богати художествени завоевания, национален и международен авторитет Русенският театър постига след 1970 г. под директорството на Васил Попилиев (1970—1982). Режисьори през този период са Слав Шкаров, Петър Александров, Маргарита Младенова, Красимир Спасов, Душко Добрев и др., гостуват Кръстьо Мирски, Любен Гройс, Асен Шопов, Стефка Прохаскова, художник-сценографи са Цанко Войнов, Екатерина Енева, Нейко Нейков, Виолета Радкова и др.

Това е десетилетие на особено ярки успехи с най-високи признания у нас и в чужбина. Спектакли като „Януари“ на

Йордан Радичков, „Незавършен монолот“ на Тодор Генев, „Босилек за Драгичко“ на Константин Илиев, „Съд на честта“ и „Законодателят“ на Рангел Игнатов, „Майка на всички“ на Георги Караславов, „С любовта щега не бива“ на Алфред дьо Мюсе, „Минно чудо или Краковчани и планинци“ на Войцех Богуславски, „Птиците на нашата младост“ на Ион Друца, както и много други получават одобрението на публиката и критиката, множество награди и отличия на национални прегледи и празнични декади, отзиви у нас и зад граница. В най-успешните постановки продължават основните граждански и творческо-професионални традиции на Русенския театър, на първо място — трайната привързаност към революционната тема, към извечния конфликт на новото със старото и устрема към свобода, към пълноценна човешка и личностна реализация. Първата задача на театъра е въодушевеното отразяване на съвременната социалистическа действителност в нейния най-ударен, съзидателен аспект, предпочитана задача е впечатляващото обрисване на съвременния герой като социално активна личност. Това са задачи, постигнати чрез възискателност към драматургията, с оригинална режисьорска мисъл и завиден професионализъм във всички останали компоненти на спектакъла. Много често постановките през този период имат синтетичен характер — обогатени са с музика, пластически и хореографски решения, с участие на аудио-визуални средства. Тази широта на изразната форма обогатява и определя в средата на 70-те години физиономията на Русенския театър. Но най-големите събития през периода са трите пиеси на Максим Горки „На дъното“, „Последните“ и „Варвари“, осъществени в тясна творческа връзка с Руския драматичен театър в

Рига — режисьор нар. арт. на ЛССР Аркадий Кац и художник Татяна Швец, з. д. и. на ЛССР. Тази трилогия е най-високо сценическо доказателство за големите професионални ресурси на театъра.

През периода, за който говорим, най-значителните актьорски работи са свързани с имената на артисти с многократно доказани качества: Елена Стефанова, Васил Попилиев, Константин Димчев, Янко Чернев, Виктор Данченко, Минко Минков, Мария Прашанова, Георги Стефанов, Виолета Славова, Миланка Петрова, Валентин Гаджиков, Ранко Младенов, Николай Ангелов, Климент Михайлов, Румяна Ташева, Никола Чиприянов и други. Гостуват Георги Калоянчев, Катя Зехирева, Невена Коканова, Стоянка Мутафова, Георги Парцалев, Гинка Станчева и др.

През 70-те години Русенският театър развива оживена дейност по сцените на града и окръга, в много други пунктове из цялата страна. Всяка значителна постановка е показвана в столицата — Театъра на окръзите, и в редица градове на страната. Все по-тесни и плодотворни стават връзките с ученически и работнически колективи, срещите, беседите, обсъжданията на спектакли по предприятия и учреждения, военни поделения и читалища. Пак през това време театърът създава трайни и резултатни връзки с театри в побратимените на Русе градове — Рига в Латвийска ССР, Торун — Полша и Галац — Румъния. Колективът многократно гастролира в чужбина с постановки и делегации: Рига, Варшава, Лодз, Торун, Галац, Тулча и др. градове, където с безспорен успех са показани постановките на „Януари“ и „Лазарина“ от Радичков, „Венецианският търговец“ на Шекспир, „С любовта щега не бива“ на Мюсе, „Махагоми“ на Брехт и др. Оживените международни връзки довеждат

дат и до гастролите на режисьори като Ервин Арлт (ГДР), Анджей Жембински и Марек Окопински (Полша), художници като Йохен Хаселвандер (ГДР), Јилана Янковска и Антони Тоша (Полша), Виктор Крецулеску (Румъния), Халина Безакова (ЧССР) и др., хореографката Зофия Кулешанка—Ермов (Полша).

Русенският театър неотменно се представя с подчертан успех на всички национални прегледи на българската драма и театър, където е получавал награди във всички раздели, в националните прегледи на детско-юношеската драма и театър в Търговище, на Ленинските и Димитровските декади, Празниците на съветската пиеса в Пазарджик, Дните на класическата драма във Видин, декадите на съветската, полската, чехословашката и други драматургии, редовен участник е в националния преглед на историческата драма и театър

„Поглед към вековете“ във Велико Търново и други такива. Носител на орден „Червено знаме на труда“ (1957 г.), на Голямата награда „Баба Вида '76“ („На дъното“), на Колективната награда „Поглед към вековете '73“ („Незавършен монолог“) и други.

От 1982 г. главен художествен ръководител и директор на Русенския театър е театроведът Атанас Бояджиев, който заедно с обществените организации в театъра — партийен секретар Петър Костов и съюзен председател Божидар Манев, се стреми да развива и обогатява най-добрите страни от досегашния опит на Драматичен театър „Сава Орянов“, придобит в дългите години на творчество, в нестихващата борба за пълна победа на високите и хуманни естетически идеали.

Василе VACEB

Главен художествен ръководител и директор
АТАНАС БОЯДЖИЕВ — театровед

Завеждащ литературно бюро
ВАСИЛЕН ВАСЕВ — театровед

Драматург
РУСИ СТ РУСЕВ — театровед

Режисьори
СЛАВИ ШКАРОВ, заслужил артист
ВЛАДИМИР НИКОЛОВ
СТОЯН КАМБАРЕВ
НИКОЛАЙ СТЕФАНОВ

Главен художник
ВИОЛЕТА РАДКОВА

Художник-проектант
ИВАН ПОПОВ

Художник по рекламата
ДИМИТЪР ГИЛЕВ

Технически сътрудници:

завеждащ постановъчна част — **Петко Шопов**, художник-изпълнители — **Цанко Цанев** и **Иван Памуков**, ръководител на художественото осветление — **Георги Харалампиев**, завеждащ звуково оформление — **Цвятко Ячев**, театър-майстор — **Минчо Рачев**, тапицерско ателие — **Тодорка Кирова**, завешдащ театрален реквизит — **Васил Сапунджиев**, шивашко ателие — **Мария Бурова** и **Цоньо Казаков**, железарско ателие — **Искрен Мирчев**, дърводелско ателие — **Ангел Ганев**, грим и перуки — **Димитричка Тодорова**.

